

ΕΠΕΤΗΡΙΣ

ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΚΥΚΛΑΔΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ Γ. ΚΟΡΡΕΣ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΤΟΜΟΣ Ε' 1965-6

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ Γ. Δ. ΚΥΠΡΑΙΟΥ
1966

Η ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΩΝ ΑΚΤΟΦΡΟΥΡΩΝ ΤΗΣ ΤΗΝΟΥ ΥΠΟ ΤΟΥ ΒΕΝΕΤΟΥ ΣΥΝΔΙΚΟΥ ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ DA LEZZE (1621)

Μεταξὺ ἄλλων πολυτίμων ἐγγράφων διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Τήνου, ἰδίως κατὰ τὸν ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰῶνα, τὰ ὁποῖα φυλάσσονται εἰς τὰ Κρατικά Ἀρχεῖα Βενετίας¹, ἔντονον ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν αἱ διατάξεις τοῦ Συνδίκου καὶ Ἐξεταστοῦ Ἱερωνούμου Da Lezze², ρυθμιστικαὶ τῆς ὀργανώσεως καὶ λειτουργίας τῶν ἀκτοφρουρῶν τῆς νήσου.

1. A. S. V. (=Archivio di Stato di Venezia), κυρλως Secreta, Materie miste notabili, φάκελος 68—72, ὁ ὁποῖος περιλαμβάνει δύο χειρόγραφα βενετικῆς ἱστορίας («Historia Vinitiana dell' anno 1513» — φθάνει ἕως τὸ ἔτος 1516, τετράδια 68 καὶ 69) καὶ τὰς διατάξεις τὰς ὁποίας ἐθέσπισαν διὰ τὴν διοίκησιν τῆς Τήνου οἱ Σύνδικοι καὶ Ἐξετασταὶ Ἰωάννης Pasqualigo (1613, τετράδιο 72), Νικόλαος Valier (1624, τετράδιο 71) καὶ Πέτρος Giustinian (1630, τετράδιο 70), καθὼς καὶ A. D. C. (=Archivio del Duca di Candia), φάκελος 92, Reggimento de Tine, ὅπου περιέχονται ἐγγραφα πρωτότυπα καὶ ἀντίγραφα πρωτοτύπων ἐγγράφων, σχετικῶν πρὸς ζητήματα ἐκκλησιαστικά, διοικητικά καὶ ποινικά τῆς Τήνου (ΙΣΤ'—ΙΖ' αἰ.).

2. Σύνδικος καὶ Ἐξεταστής (=Sindico ed Inquisitor): ἀνώτατος κρατικὸς ἐπιθεωρητὴς, διοριζόμενος παρὰ τῆς Βενετικῆς Γερουσίας (Senato) καὶ ἀσκῶν ἐκτεταμένην δικαιοδοσίαν. Ἐλέγχει τὸ διοικητικὸν ἔργον τῶν Ρεκτόρων, δέχεται τὰς διαμαρτυρίας καὶ εἰσηγήσεις τῶν κατοίκων καὶ συμβάλλει εἰς τὴν λύσιν τῶν προβλημάτων τὰ ὁποῖα ἀναφύονται ἐπὶ τῶν βενετικῶν κτήσεων. Ὁ Ἱερόνυμος Da Lezze (1579—1630) ὑπῆρέτησεν ὡς Capitano General, ἀνώτατος στρατιωτικὸς διοικητὴς, εἰς τὴν Κρήτην (1617—1620) καὶ ἀκολουθῶς ὡς Σύνδικος - Ἐξεταστὴς ἐπισκέπτεται τὰς κτήσεις τῆς Ἀνατολῆς (Levante). Ὑπὸ τὴν ιδιότητα αὐτὴν ἦλθεν εἰς τὴν Τήνον τὸ ἔτος 1621. Βλ. A. S. V., Maggiore Consiglio, Segretario alle voci - elezioni, ἀριθ. 11. φ. 151ν — 152r. Περὶ τοῦ οἴκου Da Lezze, βλ. M. BARBARO, Arbori de' Patrii Veneti, ἐπτάτομον χειρόγραφον, A. S. V. Misc. Cod. I, Storia Veneta 17—23, τομ. IV. σελ. 631 κ. ἔ.

Ἡ ἄμυνα τῆς Τήνου κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς βενετικῆς κυριαρχίας, ὅπως ἐξ ἄλλου καὶ ἄλων τῶν βενετικῶν κτήσεων, ἐδοκίμειτο ἐπὶ δύο παραγόντων: ἐπὶ τῆς ὀργανώσεως σώματος στρατιωτικοῦ, ἰκανοῦ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τυχὸν ἐπιθέσεις ἀφ' ἐνὸς καὶ ἐπὶ τῆς ἐντάξεως ἀτόμων εἰς τὴν φρουρῆσιν τῶν ἀκτῶν ἀφ' ἑτέρου.

Εἰς ἀμφοτέρα τὰ σώματα ἐντάσσονται ἄτομα ἐκ τῶν ἐντοπιῶν κατοίκων τῆς νήσου καὶ μάλιστα ἐκ τῶν χωρικῶν. Ἀπὸ ἡλικίας 18 ἐτῶν ἕως 34, οἱ χωρικοὶ ὄφειλαν νὰ ἀσκῶνται εἰς τὴν χρῆσιν τῶν ὅπλων, ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν Βενετῶν ἐμμίσθων ἀξιωματικῶν, ἀποτελοῦντες εἶδος πολιτοφυλακῆς.¹

1. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γεωργίου Γ' Ghisi, τὸ ἔτος 1390, οἱ Τήνιοι καὶ οἱ Μυκόνιοι ἐζήτησαν τὴν ἄμεσον ἐξάρτησιν των ἀπὸ τῆς Βενετίας καὶ πράγματι διὰ διατάγματος τῆς Βενετικῆς Γερουσίας (24 Ἰουλίου 1390), ὁ βενετὸς διοικητὴς (bailo) τῆς Εὐβοίας ἀνεδέχετο τὰς κτήσεις τοῦ οἴκου τῶν Ghisi. Μεταγενέστερα ἀπόφασις τῆς Γερουσίας (16 Ἰουλίου 1391) ὅπως πωληθοῦν αἱ δύο νῆσοι εἰς τὸν πλειοδοτοῦντα, προεκάλεσε διαμαρτυρίαν τῶν κατοίκων. Νέον διάταγμα (16 Ἰανουαρίου 1392) θέτει ἐκ νέου Τήνον καὶ Μύκονον ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῆς διοικήσεως τῆς Εὐβοίας. Ὁ διοικητὴς τῆς Εὐβοίας ὄφειλε νὰ διορίζῃ τὸν τοπικὸν διοικητὴν (Rettore) Τήνου καὶ Μυκόνου, τοῦ ὁποῦ ἡ θητεία ἦτο ἐνιαύσιος καὶ ὁ ὁποῖος ὑπεχρεῦτο νὰ ἐδικάσῃ τὰς διαφόρους ὑποθέσεις κατὰ τὸ τοπικὸν ἐθιμοτυπικὸν δίκαιον. Βλ. VINC. CORONELLI, *Isolario dell' Atlante Veneto*, том, II, μέρος II, Venezia 1696, σελ. 231. — ΔΡΟΣΟΥ Ν. ΔΡΟΣΟΥ, Ἱστορία τῆς νήσου Τήνου, ἐν Ἀθήναις 1870, σελ. 4 καὶ 247—248, — FREDDY THIRIET, *La Romanie Vénitienne au moyen âge*, Paris 1659, σελ. 360 (καὶ σημ. 3) καὶ 397 (καὶ σημ. 2). Μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Εὐβοίας (1480) ὁ Ρέκτωρ τῆς Τήνου λογοδοτεῖ εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Κρήτης.

2. Ἡ στρατιωτικὴ αὐτὴ δύναμις ὠνομάζετο *cernide* (*cernida*=διαλογή, βλ. GIUSEPPE BOERIO, *Dizionario del dialetto veneziano*, Venezia 1856), τὰ δὲ ἄτομα τὰ ὁποῖα τὴν ἀπετέλουν *ordinanze*. Ἐπὶ κεφαλῆς ὑπῆρχεν εὐγενὴς βενετὸς ἀξιωματικὸς φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ *Capitano* καὶ ἔχων ὡς βοηθοὺς ἕνα *Τυμπανιστὴν* καὶ ἕνα ἀξιωματικὸν ὁ ὁποῖος ἔφερε τὸν βαθμὸν τοῦ *Sergente*. (Οἱ ὄροι *Capitano*, *Sergente*, δὲν πρέπει νὰ ταυτίζονται πρὸς τοὺς ὁμώνυμους στρατιωτικούς βαθμούς τοὺς ἀντιστοιχοῦντας πρὸς τὰ ἑλληνικὰ Λοχαγὸς καὶ Λοχίας). Τὸ σύνολον τῆς δυνάμεως διηρεῖτο εἰς πέντε λόχους (*centurie*) διοικουμένους ὑπὸ τῶν Ἑκατοντάρχων (*Capi di cento*). Οἱ λόχοι περιελάμβανον ὁμάδας (*squadre*), αἱ ὁποῖαι εἶχον ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς Ὁμοδάρχας (*Caporali* ἢ *Capi di squadra*). Δώδεκα γενικαὶ ἀσκήσεις (*mostre*) κατ' ἔτος ἐξησφάλιζον τὴν μαχιμότητα καὶ τὴν ἐτοιμότητα τῶν ὀπλιτῶν. Βλ. ERMANNO ARMAO, *La «Relatione dell' isola et città di Tine di Pompeo Ferrari, gentil' huomo piacentino»*. Roma 1938, σελ. 49 κ.έ. — ΝΙΚ. Γ. ΜΟΣΧΟΝΑ, Πληροφορίες γιὰ

Ἐπίσης χωρικοί ἀσκοῦν τὸ ἔργον τῆς φρουρήσεως τῶν ἀκτῶν. Ὁ φειλον γὰ κατὰ πτεῦον τὸ πέλαγος διὰ τὴν ἐπιστήμην τῶν πλοίων τὰ ὁποῖα κατηρθύνοντο πρὸς τὴν ξηρὰν καὶ γὰ εἰδοποιοῦν τὴν διοίκησιν ἐὰν ἐπρόκειτο διὰ σκάφη ἐχθρικὰ ὥστε γὰ κινητοποιηθῆ ἐγκαίρως ἡ στρατιωτικὴ δύναμις, ἢ, ἐὰν τὰ πλοῖα ἦσαν φιλικὰ, γὰ μεταφέρουν τὰ πιστοποιητικὰ ὑγείας καὶ τὴν ἐντολὴν ὁρομολογίου καὶ προορισμοῦ εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς νήσου.¹

Τὰς πρώτας θεβαίαις εἰδήσεις περὶ τοῦ θεσμοῦ τῶν ἀκτοφρουρῶν τῆς Τήνου παρέχουν αἱ διατάξεις τοῦ Συνδίκου Νικολάου Barbargio² (1561), ὅπου ἀναφέρονται οἱ φρουροὶ ἡμέρας (μεροβίγλοι) καὶ οἱ νυκτοφρουροὶ (νυκτοβίγλοι).³

τὴν ἀμυντικὴν κατάστασι τῆς Τήνου στὶς ἀρχὰς τοῦ 15 αἰ., «Θησαυρίσματα», τομ. Γ', Βενετία 1964 (1965), σελ. 29–61, ἰδίως σελ. 32 κ.έ.

Τὸ σύστημα τῶν cernide ἐμφανίζεται κατὰ τὸς ἀρχὰς τοῦ 15 αἰώνος· βλ. G. CASONI, Forze militari, «Venezia e le sue lagune», τομ. I, μέρος II, Venezia 1847, σελ. 254–256. — Πρβλ. POMPEO MOLMENTI, La storia di Venezia nella vita privata, ἐκδ. VII, μέρος II, Bergamo 1928, σελ. 34 καὶ μέρος III, Bergamo 1929, σελ. 15, σημ. 2.

Ἐκτὸς τῶν cernide ὑπῆρχεν εἰς τὴν Τήνον καὶ σῶμα (milizia) ἑκατὸν ἐμμίσθων ἰταλῶν στρατιωτῶν (fanti), διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς πόλεως καὶ τοῦ φρουρίου, ὅπου ὑπηρετοῦν καὶ 36 νησιῶται ὡς θερινὴ φρουρὰ ὑπὸ τὴν προσωνομίαν roccari (rocca φρούριον). Ὑπῆρχον προσέτι τρεῖς, ἐμμίσθοι ἐπίσης, ἵππεις, οἱ ὅποιοι ἐστρατολογοῦντο εἰς τὴν Βενετίαν, καθὼς καὶ τέσσαρες πυροβοληταί. βλ. E. ARMAO, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 74–75 καὶ γεικοὺς πίνακας τῆς ἀμυντικῆς δυνάμεως τῆς νήσου εἰς σελ. 100–101. — Πρβλ. ΝΙΚ. Γ. ΜΟΣΧΟΝΑ, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 38.

1. E. ARMAO, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 56 καὶ 58–59.

2. K. N. ΣΑΘΑ, Μνημεῖα Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, τομ. IV, Paris 1882, σελ. 250 κ.έ.

3. K. N. ΣΑΘΑ, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 281–282. Ἡμεροβίγλιον ἢ μεροβίγλοι, νυκτοβίγλοι ἡμέρα, νύκτα βίγλα (=φρουρὰ ὁ ὅρος ἐκφράζει τὸσον τὴν ἐνέργειαν ὅσον καὶ τὸν τόπον: vigilia, statio. βλ. DU CANGE, Glossarium ad Scriptores Mediae et Infimae Graecitatis, Lugduni 1688 καὶ E. A. SOPHOCLES, Greek Lexicon of the Roman and Byzantine periods, Memorial Edition, New York - Leipzig, 1888, λ. βίγλα, ἡμεροβίγλιον). Ἡ λέξις ἡμεροβίγλιον ἀπαντᾶται ἤδη εἰς τὸν Κωδινὸν (De officiis, κεφ. XVI, ἐκδ. Βόννη, 1839, σελ. 84). Τὸ «Πρακτικὸν τῆς ἀγιωτάτης ἐπισκοπῆς Κεφαλληνίας (sic)» τοῦ ἔτους 1264 ἀναφέρει τὸ «χωράφιον τοῦ Ἡμεροβίγλι» (FR. MIKLOSICH - IOS. MÜLLER, Acta et Diplomata graeca Medii Aevi, τομ. Ε' (II), Vindobonae 1887, σελ. 45 καὶ 47. — Πρβλ. καὶ τὴν νεωτάτην ἔκδοσιν ὑπὸ Θ. ΣΤ. ΤΖΑΝΝΕΤΑΤΟΥ, τὸ Πρακτικὸν τῆς Λατινικῆς Ἐπισκοπῆς Κεφαλληνίας τοῦ 1264 καὶ ἡ ἐπιτομὴ αὐτοῦ. Κριτικὴ ἔκδοσις αὐτῶν,

Καθ' ὄλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους αἱ ἀκταὶ ἐφρουροῦντο κατὰ τὴν ἡμέραν. Εἰδικῶς κατὰ τὴν θερινὴν περίοδον ἡ φρούρησις ἤσκειτο καθ' ὄλον τὸ εἰκοσιτετράωρον. Ὁ λόγος εἶναι προφανής: αἱ κακοκαιρίαι, οἱ σφοδροὶ ἄνεμοι οἱ ὅποιοι πνέουσιν εἰς τὸ κεντρικὸν Αἰγαῖον καὶ ἡ θαλασσοταραχὴ δὲν εἶναι στοιχεῖα εὐνοϊκά διὰ τὴν ναυσιπλοΐαν. Εἶναι προσέτι γνωστὸν, ὅτι τόσον ἡ τουρκικὴ ἀρμάδα, ὅσον καὶ τὰ πειρατικὰ πλοῖα ἐπεδίωκον καλυτέρας καιρικὰς συνθήκας. Περὶ τὰ μέσα ἕμως τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἡ νυκτοφρουρὰ εἶχεν ἐπεκταθῆ χρονικῶς ὥστε νὰ καλύπτῃ ὄλον τὸ ἔτος, καὶ τοῦτο «παρὰ τὰς παλαιότερας συνθηεῖας» (contra le anti-che usanze).

Ἄλλὰ αἱ αὐταὶ καιρικαὶ συνθήκαι καὶ ἡ ἔλλειψις καταλυμμάτων διὰ τὴν προφύλαξιν τῶν φρουρῶν καθίστων ἀδύνατον καὶ ἀπραγματοποίητον τὴν φρούρησιν παρὰ τῶν χωρικῶν, οἱ ὅποιοι μὴ ἔχοντες οὔτε κἄν ἐνδύματα κατάλληλα νὰ ἐνδυθοῦν, λόγῳ τῆς μεγάλης των πτωχείας (per la grande loro miseria et povertà), προετίμων νὰ παραθαίνου τὴν διαταγὴν καὶ νὰ παραμελοῦν τὸ ἔργον τῆς φρούρησεως. Τοῦτο θεδαίως εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν καταγγελίαν καὶ τὴν εἰσαγωγὴν εἰς δίκην καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὴν ἐπιβολὴν χρηματικῶν ποινῶν.¹ Πρὸς θεραπείαν τῆς καταστάσεως ὁ Barbarigo καταργεῖ τὸ μέτρον τῆς ἀσκήσεως νυκτοφρουρᾶς καὶ κατὰ τὴν χειμερινὴν περίοδον, περιορίζων αὐτὴν εἰς τὸ διάστημα μεταξύ ἀρχῶν Ἀπριλίου ἕως τέλους Σεπτεμβρίου. Μόνον δὲ εἰς περίπτωσιν ὑποφίας προσεγγίσεως ἐχθρικῶν σκαφῶν καὶ κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ Ρέκτωρος ἐπιτρέπει τροποποίησιν τῆς διατάξεως. Διατάσσει προσέτι τὴν μεταίωσιν ὄλων τῶν σχετικῶν δικῶν καὶ ἀπαγορεύει τὴν κατάδοσιν εἰς τὸ ἐξῆς χωρικῶν διὰ μὴ ἄσκησιν νυκτοφρουρήσεως κατὰ τὴν χειμερινὴν περίοδον. Τὸ εἰσαχθὲν μέτρον ἀποβλέπει κατὰ κύριον λό-

ἐν Ἀθήναις 1965, σ. 69, στ. 611 καὶ σ. 72, στ. 652). Ὡς τοπωνύμιον μαρτυρεῖται κατὰ τὸν ΙΖ' αἰ. εἰς τὴν Πάρον (ΣΠ. Π. ΛΑΜΠΡΟΥ, Νέος Ἑλληνομνήμων, τομ. Γ', Ἀθήνησιν 1906, σ. 383—384). Πρβλ. καὶ τὰ ὀμώνυμα τοπωνύμια εἰς τὴν Ἰθάκην (κορυφὴ ὄρους Μαραθιάς), Θήραν καὶ Τήνον (ὄρος Μυροβίγλια, περὶ τοῦ ὁποίου βλέπε κατωτέρω). Ἐκ τῶν διατάξεων τοῦ Συνδίκου Μάρκου Da Molin (1582) ἀντλοῦμεν τὴν πληροφορίαν ὅτι οἱ ἔμεροβίγλοι ἐξελέγοντο ὑπὸ τῶν προεστῶν τῶν χωριῶν, τῶν Πρωτογέρων, μεταξύ ἀτόμων ἡλικίας 18 ἕως 50 ἐτῶν. Βλ. Κ. Ν. ΣΑΘΑ, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 310 κ.έ., ἰδίως δέ, σ. 331. Σχετικῶς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῶν Πρωτογέρων βλέπε αὐτόθι, σ. 330—331.

1. Βλέπε Κ. Ν. ΣΑΘΑ, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 266 (ὅπου οἱ τύποι metonigli καὶ meronigli, οἱ ὅποιοι ἀπαντοῦν καὶ εἰς τὸ πρωτότυπον. Α. S. V.. Senato, Mar, registro 37, φ. 84r, στίχος 3. Ἀσφαλῶς πρόκειται περὶ λάθους τοῦ γραφέως: m ἀντὶ ni, e ἀντὶ c, n ἀντὶ u) καὶ σελ. 269.

γον εις τήν ἀπαλλαγὴν τῶν χωρικῶν ἀπὸ ἀσκόπους καταπονήσεις καὶ τήν δίχως αἰτίαν οὐσιαστικὴν καταβολὴν προστίμου, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον μόνον ἀποτέλεσμα εἶχε τὸν πλουτισμὸν τῶν καταδοτῶν.¹

Ἀνάλογον πρὸς τοὺς ἡμεροβίγλους ὑπηρεσίαν παρῆχον καὶ οἱ m e r i a r i ὁμᾶς ἀστῶν κτηματιῶν (feudatari di Burghesia) φρουρῶν τοῦ Κάστρου τῆς Τήνου. Εἰς περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποῖαν πειρατικὰ πλοῖα κατηυθύνοντο πρὸς τὴν νῆσον, ὤφειλον οἱ φρουροὶ γὰ εἰδοποιεῖν τοὺς κατοίκους, ἀνάπτοντες ἰσαρίθμους πρὸς τὰ προσεγγίζοντα πλοῖα πυράς, ἢ εἰς περίπτωσιν ἀποδόσεως καὶ αἰχμαλωσίας κατοίκων, ζεύγη πυρῶν ἰσάριθμα πρὸς τοὺς αἰχμαλωτισθέντας.²

Πληροφορίας περὶ τοῦ συστήματος τῶν ἀκτοφρουρῶν τῆς Τήνου κατὰ τὰς πρώτας δεκαετίας τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ἀντλοῦμεν ἐκ τῆς ἐκθέσεως τοῦ Pompeo Ferrari.³ Τριανταπέντε ἐπίκαιρα σημεῖα τῶν ἀκτῶν φρουροῦνται ὑπὸ ἰσαριθμῶν χωρικῶν. Ἐπὶ πλέον, οἱ τρεῖς κύριοι ὄρμοι τῆς νήσου, ὁ Ἅγιος Νικόλαος,⁴ ὁ Ἅγιος Ἰωάννης⁵ καὶ ἡ Κολυμπήθρα,⁶ φρουροῦνται ἕκαστος ὑπὸ δύο μισθωτῶν στρατιωτῶν· εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν διατίθενται ἀνὰ δύο χωρικοὶ - ἀγγελιαφόροι. Ἡ νυκτοφρουρὰ ἀσκεῖται ὑπὸ τεσσάρων χωρικῶν εἰς ἕκαστον ὄρμον κατὰ τὴν περίοδον ἀπὸ 15 Μαρτίου ἕως 30 Σεπτεμβρίου. Ὁ τέταρτος μέγας ὄρμος, Πάνορμος,⁷ φρουρεῖται ὑπὸ ἐξήντα Ἀλβανῶν.⁸ Κατὰ τὴν θερινὴν ὄμως περίοδον

1. Κ. Ν. ΣΑΘΑ, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 281. Συμφώνως πρὸς τὴν βενετικὴν ποινικὴν πρακτικὴν τὸ τρίτον ἢ τὸ ἡμισυ τῆς χρηματικῆς ποινῆς εἰσέπραττεν ὁ καταδότης τοῦ καταδικασθέντος.

2. Κ. Ν. ΣΑΘΑ, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 286—287.

3. Ε. ΑΡΜΑΟ, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 56 κ.ἑξ.

4. Ὁ σημερινὸς Λιμὴν Τήνου. Τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἦτο ἀβαθῆς ἀμώδης ὀρμίσκος, Ὁ CHRISTOPHE BUONDELMONTI, Description des îles de l' Archipel, version grecque par un anonyme, publiée... par Émile Legrand, μέρος Α', Paris 1897, σελ. 48, ἀναφέρει: «πρὸς τὸ τῆς ἀνατολῆς μέρος πύργος ἐν τῇ θαλάσῃ τοῦ Ἁγ. Νικολάου». Τὸ ἔτος 1601 ὁ ρέκτωρ Τήνου Marin Gradenigo (1599—1602, A. S. V., Maggior Consiglio, Segretario alle voci, Elezioni, ἀριθ. VIII, φ. 189v — 190r, — Πρβλ. CHARLES HOPF, Chroniques Gréco-romanes, Berlin 1873, σελ. 375) κατεσκεύασε προβλήτα πρὸς φύλαξιν ἀπὸ νοτίων ἀνέμων· Ε. ΑΡΜΑΟ, In giro per il mar egeo con Vincenzo Coronelli, Firenze 1951, σελ. 301.

5. Ἐπὶ τῆς ΝΑ παραλίας τῆς νήσου.

6. Ἐπὶ τῆς Β παραλίας.

7. Ὁ πλέον εὐρύς ὄρμος τῆς νήσου, πρὸς Δυσμὰς τῆς Κολυμπήθρας.

8. Ε. ΑΡΜΑΟ, La «Relatione...», σελ. 56—57. — ΝΙΚ. Γ. ΜΟΣΧΟΝΑ, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 36—37.

Ἐνδεκα μικρότεροι ὄρμοι φρουροῦνται ὑπὸ δύο χωρικῶν ἕκαστος. Συνολικῶς ἢ μὲν χειμερινῇ ἀκτοφρουρᾷ ἠσχεῖτο ὑπὸ 107 ἀτόμων, ἢ δὲ θερινῇ ὑπὸ 141 ἀτόμων.¹

* * *

Διὰ πρώτην ὁμῶς φοράν τὸ ζήτημα τῶν ἀκτοφρουρῶν τῆς Τήνου ἀντιμετωπίζεται συστηματικῶς ὑπὸ τοῦ Ἰερωνόμου Da Lesze. Αἱ σχετικαὶ διατάξεις ἐκιονοποιήθησαν τὴν 20 Μαΐου 1621.

Πρώτη ἐνέργεια τοῦ Συνδίκου ὑπῆρξεν ἡ ἀποστολὴ τοῦ στρατιωτικοῦ Διοικητοῦ τῆς Τήνου (Governatore) καὶ τοῦ Capitano, Fortunio Lippi, εἰς τὰς ἀκτάς, πρὸς διαπίστωσιν τῆς καταστάσεως καὶ ἐνημέρωσιν του. Τοῦτο ἀπετέλεσε τὴν θάσιν ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐστηρίχθη ἡ δευτέρα ἐνέργεια, ἢ σύνταξις τῶν νέων διατάξεων, τῶν ὁποίων ζητεῖ τὴν τήρησιν παρὰ τῶν ὑπευθύνων καθ' ὅλα καὶ ἀπολύτως.

Δίδω ἀκολούθως περίληψιν τῶν ἄρθρων τοῦ κανονισμοῦ αὐτοῦ τῶν ἀκτοφρουρῶν τῆς Τήνου, ὁ ὁποῖος δημοσιεύεται εἰς τὸ πρωτότυπον εἰς τὸ τέλος τῆς παρούσης μελέτης.

1. Μέχρι τοῦδε, εἰς περίπτωσιν προσεγγίσεως ἐχθροῦ, ἢ εἰδησις ἢ ὁποία ἀπὸ τὰ σημεῖα φρουρήσεως τῶν ἀκτῶν ἔπρεπε νὰ φθάσῃ εἰς τὴν διοίκησιν καθυστέρει λόγῳ τῆς ἀποστάσεως καὶ τῆς ἐλλείψεως τρόπου ἀμέσου εἰδοποιήσεως, μετὰ προφανοῦς ἀποτελέσματος τὴν ἀνενόχλητον παρουσίαν τοῦ ἐχθροῦ. Καθορίζεται ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς οἱ φρουροὶ ἡμέρας ὀφείλου νὰ μεταδώσουν τὴν εἰδησίαν διὰ σημάτων καπνοῦ, ἐνῶ οἱ νυκτοφρουροὶ διὰ σημάτων πυρᾶς, ὥστε ἀμέσως νὰ εἰδοποιήτῃται ὄχι μόνον τὸ κέντρον, ἀλλὰ πᾶσα ἡ νῆσος.

2. Οἱ ἡμεροβίγλοι νὰ ἐκτελοῦν μετὰ προσοχῆς τὴν ὑπηρεσίαν των καὶ εἰς περίπτωσιν ἀναγνωρίσεως ἐξοπλισμένων πλοίων κατευθυνομένων πρὸς τὴν ἀκτὴν νὰ μεταδίδουν σήματα διὰ καπνοῦ ἰσάριθμα πρὸς τὰ πλοῖα· ἐὰν δὲ πρόκειται περὶ μεγάλου ἀριθμοῦ πλοίων, ὁ ὁποῖος δίδει ἐντύπωσιν στόλου, νὰ μεταδίδουν σῆμα διὰ μεγάλου καπνοῦ ἐπαναλαμβά-

1. Ὁ Pompeo Ferrari διευκρινίζει εἰς τὴν ἐκθεσίαν του, ὅτι οἱ ἔνδεκα ὄρμοι φρουροῦνται ὑπὸ τῶν εἴκοσι δύο, συνολικῶς, χωρικῶν, «li detti mesi», ἀναφερόμενος οὕτω εἰς τὴν προηγουμένην παράγραφον, ὅπου γίνεται λόγος περὶ τῆς θερινῆς φρουρᾶς τῶν τριῶν μεγάλων ὄρμων. Ἐπομένως 107 καὶ ὄχι 129 άτομα (69 χωρικοὶ καὶ στρατιῶται καὶ 60 Ἄλβανοι) ὅπως ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ E. ARMAO, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 58 (βλέπε τὸ σχετικὸν χωρίον τοῦ P. Ferrari, αὐτόθι, σελ. 56), ἀπετέλουν τὴν χειμερινὴν φρουρὰν τῶν ἀκτῶν.

νομένου. Ἀντιστοίχως οἱ νυκτοβίγλοι μετὰ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ Ἑσπερινοῦ (Avemaria)¹ πρέπει νὰ ἀνάπτουν μίαν πυράν ἐπὶ τῆς θέσεως τὴν ὁποίαν φρουροῦν, ὡς σῆμα ἀσφαλείας, διαπιστοῦντες δὲ ὑπαρξίν πλοίων, ἰσαριθμούς πρὸς αὐτὰ πυράς, παρὰ τὴν πρώτην, ἣ προκειμένου περὶ στόλου, μίαν μεγάλην πυράν, ἐπαναλαμβανομένην.

3. Οἱ φρουροὶ τοῦ Κάστρου (roccari) καὶ τοῦ Ἄνω Κάστρου² νὰ εὐρίσκωνται ἐν ἐπιφυλακῇ, καθ' ὄλον τὸ εἰκοσιτετράωρον, πρὸς ἀναγνώρισιν τῶν σημάτων, τὰ ὁποῖα μεταδίδονται ἀπὸ τὰς ἀκτάς. Ὁφείλουν προσέτι νὰ ἀνταποκρίνονται δι' ἀναλόγων καὶ ἰσαριθμῶν σημάτων, καθιστώντες συγχρόνως γνωστὸν τὸ συμβάν εἰς τὸν Ρέκτορα τῆς Τήνου.

4. Ἐπειδὴ οἱ κάτοικοι ὀρισμένων χωρίων, ἀπομακρυσμένων ἀπὸ τὰς ἀκτάς, ἀδυνατοῦν νὰ διακρίνουν τὰ σήματα τῶν ἀκτοφρουρῶν καὶ ἐπομένως δὲν μεταβαίνουν εἰς τὰς καθορισθείσας θέσεις πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ ἐχθροῦ, ὀρίζεται ὅτι ἐπὶ τριῶν σημείων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς γῆσου, ἐπὶ τοῦ ὄρους Τσικνιάς, εἰς τὸ Μελισσοβούνι³ καὶ εἰς τὸ Ἄνω Κάστρο, πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἔτοιμον πρὸς πυροδότησιν ἐν πυροδόλον (masculo).⁴ Τὸ πυροδόλον αὐτὸ νὰ παραδίδεται εἰς εἰδικὴν φρουρὰν ἢ ὁποῖα θὰ παραμένῃ εἰς τὰς θέσεις αὐτάς καὶ θὰ πυροδοτῆ εἰς περιπτώσιν ἀναγνωρίσεως σημάτων εἰς τὰς ἀκτάς. Ἡ πυροδότησις θὰ ἀποτελῇ σῆμα συναγερμοῦ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως καὶ τῶν χωρίων, οἱ

1. Κατὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, οἱ ναοὶ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας καλοῦν τοὺς πιστοὺς διὰ τὴν ἑσπερινὴν ἀκολουθίαν τοῦ «Ροζαρίου», ὅπου κυριαρχεῖ ὁ χαιρετισμὸς πρὸς τὴν Παρθένον «Χαῖρε Κεχαριτωμένη...» (Ave Maria).

2. Κάστρο ἢ Καστρο τῆς Τήνου, ἔδρα τῆς Διοικήσεως. Ἄνω Κάστρο ἢ Καστρο τῆς Ἁγίας Ἐλένης, ἐκ τοῦ ἐκεῖ ἄλλοτε εὐρισκομένου ὁμωνύμου ναοῦ, ὠνομάζετο τὸ φρούριον τῆς πόλεως. Βλέπε Ε. ΑΡΜΑΟ, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 60 κ.έ. — ΝΙΚ. Γ. ΜΟΣΧΟΝΑ, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 38 (βλέπε καὶ τὰς ἀπεικονίσεις τῆς πόλεως καὶ τοῦ φρουρίου κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα, παρὰ τὰς σελ. 38 καὶ 44). Ὁραιοτάτην περιγραφὴν παρέχει ὁ Α. FRANCHI, Description... del Regno di Candia, χειρόγραφον τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης, Mss. it., cl. VI, 350 (5752), σελ. 80—81 (Περὶ τοῦ κώδικος βλέπε ΝΙΚ. Γ. ΜΟΣΧΟΝΑ, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 31, σημ. 2). Πρβλ. CHRISTOPHE BUONDELMONTI, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 48.

3. Ἴσως θὰ πρέπει νὰ ταυτισθῇ πρὸς τὸ ὄρος Μυροβίγλια (προφανῶς παραφθορὰ τῆς λέξεως Ἱεροβίγλια), θέσις ἢ ὁποῖα συμφωνεῖ πρὸς τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ κειμένου «tra terra» καὶ ἢ ὁποῖα εὐρίσκεται εἰς ἀρμονικὴν ἀναλογίαν πρὸς τὰ δύο ἄλλα σημεία (Τσικνιάς - Ἄνω Κάστρο).

4. Masculo ἔχρησιμοποιεῖτο διὰ τὰς τιμητικὰς βολὰς καὶ ἐλειτούργει διὰ γομώσεως ἐκρηκτικῆς πυρίτιδος. Βλ. GIUSEPPE BOERIO, ἐνθ' ἄνωτ., λ. masculo.

ὅποιοι ἔνοπλοι θὰ πρέπει νὰ μεταβαίνουν εἰς τὰ σημεῖα τὰ ὁποῖα ἔχουν ὑποδειχθῆ ὑπὸ τοῦ Capitano καὶ τοῦ Ἑκατοντάρχου.

5. Ὁ Capitano νὰ δίδῃ ἐγγράφως διαταγὴν εἰς τοὺς Ἑκατοντάρχους καὶ Ὁμαδάρχας περὶ τοῦ τόπου συγκεντρώσεως τῶν ἀνδρῶν εἰς περίπτωσιν ἀνάγκης, κατόπιν ἐπισημάνσεως τῶν πλέον ἐπικινδύνων σημείων τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν εἰς τὴν περιοχὴν ἐκάστου. Ὁ ἴδιος ὁ Capitano μετὰ τῶν Ἑκατονταρχῶν νὰ ὀδηγῆ τὴν στρατιωτικὴν δύναμιν τῆς νήσου, διὰ τῶν πλέον καταλλήλων σημείων, εἰς τὸν τόπον ὅπου διεπιστώθη παρουσία ἔχθρου.

6. Κατ' ἔτος, τὴν 1 Μαΐου, νὰ παραδίδονται εἰς ἕκαστον Ἑκατονταρχον δύο οὐγγαῖαι πυρίτιδος, ἕξ ἡ βλήματα καὶ ἓν passo¹ σχοινοῦ, ἐκ τῶν δημοσίων πολεμοφοδίων, δι' ἕκαστον στρατιωτὴν ὀπλισμένον δι' ἀρκεθούζιου ἢ μοσκέττου.² Οἱ Ἑκατονταρχοὶ νὰ χρεοῦνται τὸ ὕλικόν καὶ νὰ τὸ διαμοιράζουσι εἰς τοὺς ὀπλίτας ἕαν παρουσιασθῆ περίπτωσις κινδύνου. Ἐὰν ἄνωγος τίποτε δὲν συμβῆ, τότε πρέπει νὰ παραδώσουσι τὸ ὕλικόν εἰς τὴν διοίκησιν κατὰ τὰ τέλη Ὀκτωβρίου, μὴ ἔχοντες δικαίωμα νὰ εἰσπράξουσι τὸν μισθὸν τῶν δίχως νὰ προσκομίσουσι βεβαίωσιν παραδόσεως ἢ ἀναλώσεως τοῦ ὕλικου, ἐπικυρωμένην παρὰ τῶν πρωτογέρων τῶν χωρίων.

1. Passo· ἰσοδύναμον πρὸς δύο πήχεις. Βλέπε ΑΓΑΘ. ΖΗΡΟΥΧΑΚΗ, Ἡ Βενετοκρατουμένη Ἀνατολή, Ἀθῆναι 1934, σελ. 161, σημ. 2.

2. Εἰδήσεις πολυτίμους περὶ τῆς πολεμικῆς τέχνης τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἀντλοῦμεν ἐκ τοῦ τόμου «Fucina di Marte», In Venetia 1641. Ἰδίως περὶ τῶν πυροβόλων ὀπλων τῆς ἐποχῆς βλέπε GIO. BATTISTA COLOMBINA, Origine, eccellenza e necessità dell' arte militare, «Fucina di Marte», σελ. 440—477. — BARON DI SCIABAN, Il Bombardiero Veneto esaminato dal suo Generale, αὐτόθι, σελ. 581—600. — ALESSANDRO CHINCHERNI, Lo Scolare Bombardiere, αὐτόθι, σελ. 857—911. — PIETRO SARDI, Il Capo de' Bombardieri esaminato dal Generale dell' Artiglieria, In Venetia 1641. Τὰ πυροβόλα ὀπλα διεκρίνοντο εἰς φορητὰ (moschettaria) καὶ κυρίως πυροβολικὸν (artiglieria). Ἀρκεβούζιο (archibugio, archebuso)· φορητὸν πυροβόλον ὄπλον μετὰ τριῶν ἢ περισσοτέρων καννῶν. Πρβλ. MARIANO BORGATTI, «Archibugio», Enciclopedia Italiana, τομ. 41, Milano—Roma 1929. Ἐπίσης φορητὸν ἦτο τὸ μοσκέττο (moschetto), παρόμοιον κατὰ τὰ ἐξωτερικὰ χαρακτηριστικὰ πρὸς τὸ ἀρκεβούζιο, μεγαλύτερων ὄμως διαστάσεων. Κατὰ τὴν βολὴν ἐστηρίζετο ἐπὶ δικράνου. Τὸ δμώνυμον moschetto a cavaletto, ὄπλον βαρύτερον, ἀνήκει εἰς τὸ κυρίως πυροβολικόν. Δύο προσέτι εἶδη, ἡ carabina καὶ ἡ pistola ἀνήκον εἰς τὰ φορητὰ πυροβόλα. Βλέπε BARON DI SCIABAN, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 581—582.

7. Ἡ ἐγκατάστασις τῶν φρουρῶν νὰ πραγματοποιηθῆται τὴν ἡμέραν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. ¹ Αἱ φρουραὶ νὰ μὴ περιλαμβάνουν ὄλαι τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν ἀνδρῶν, ἀλλ' ἀνάλογον πρὸς τὰς ἀνάγκας ἐκάστης θέσεως. Οἱ φρουροὶ νὰ προέρχωνται ἐκ τῶν πλησιεστέρων πρὸς ἐκάστην φρουρομένην θέσιν χωρίων διὰ περισσοτέραν διευκόλυνσίν των. Κανεὶς ἀξιωματικὸς ἢ πρωτόγερος δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀπαλλάσῃ τοὺς φρουροὺς τῆς ὑπηρεσίας των, δίχως τὴν ἔγκρισιν τοῦ Ρέκτορος — ἀκόμη καὶ ἂν πρόκειται δι' ἐπιθράβευσιν τοῦ φρουροῦ — ἐπὶ ποινῇ νὰ ἀνακληθῆ τοῦ ἀξιώματός του διὰ παντός καὶ ἀμετακλήτως (inremissibilmente).

8. Οἱ ἀξιωματικοὶ ὑποχρεοῦνται νὰ ἐφοδεύουν καὶ κατὰ τὴν ἡμέρα καὶ κατὰ τὴν νύκτα, νὰ τηροῦν βιβλίον φρουρᾶς ὅπου νὰ καταγράφουν τὰ ὀνόματα καὶ τὸν χρόνον φρουρᾶς (βάρδια) ἐκάστου φρουροῦ καὶ νὰ ἐνημερώνουν, σχετικῶς πρὸς τοὺς ἀπόντας, τὸν Ρέκτορα, διὰ τὴν ἐπιβολὴν ποινῆς.

9. Ὅσοι ἐκ τῶν φρουρῶν παραβαίνουν τὴν διαταγὴν ἢ ὀπωσδήποτε ἀπειθοῦν θὰ ὑφίστανται ἀρχικῶς τὴν χρηματικὴν ποινὴν τῶν 6 ὑπερπέρων, ἐὰν ἀπειθήσουν διὰ δευτέραν φοράν, ὑποχρεοῦνται εἰς τὴν καταβολὴν 9 ὑπερπέρων καὶ ἐὰν διὰ τρίτην φοράν περιπέσουν εἰς τὸ αὐτὸ παράπτωμα θὰ ὑποβάλλωνται εἰς σωματικὴν ποινὴν.

10. Διὰ νὰ μὴ προφασίζεται κανεὶς ἄγνοιαν τῶν θέσεων φρουρῆσεως, καθορίζονται αἱ ἀκόλουθοι:

Α. Ἡ μ ε ρ ο β ἱ γ λ ο ι

α. Καταφύγι ²

β. Μελισσοβοῦνι

γ. Ἁγιος Νικόλαος

δ. Καντζιλιέρι ³

1. Τὴν 24 Ἀπριλίου κατὰ τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν.

2. Ἐπὶ τοῦ ὕψωματος Προφήτης Ἡλίας εἰς τὴν Ὁξωμεριά. Ὁ «Χάρτης τῆς Νήσου Τήνου» (βλέπε τὴν ἐπισημείωσιν εἰς τὸ τέλος τῆς παρουσίης μελέτης) σημειώνει τὸν τύπον «Καταφύγια».

3. Εἰς τὸ κείμενον συνοδεύεται ὑπὸ τοῦ ὄρου monte (= ὄρος, ὕψωμα). Ὁ Pompeo Ferrari ὀνομάζει Canzelier ὀρμίσκον (=ridotto). Δὲν ταυτίζεται μετὰ βεβαιότητος. Συμφώνως ὁμως πρὸς τὴν φοράν τὴν ὅποιαν ὁ Pompeo Ferrari ἀκολουθεῖ κατὰ τὴν παρουσίασιν τῶν ὄρων τῆς Τήνου, ὁ Ε. Αρμαο τὸ ταυτίζει πρὸς ὄρον ΝΔ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου. Βλέπε Ε. ΑΡΜΑΟ, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 32 καὶ 34—35 (ὄχι ΝΔ ἄκρον τῆς νήσου, ὅπως ἀναφέρεται, ἀλλὰ ΝΑ. Σύγκρινε παρατιθέμενον παρὰ τὴν σελ. 34 χάρτην). Ἡ θέσις φρουρῆ-

- ε. Ἅγιος Ἰωάννης
- στ. Τσικνιάς
- ζ. Σχοινάκι ¹ (Κολυμπήθρα)

Β. Νυκτοβίγλοι

- α. Κάτω Σημαδάκι ² (Πάνορμος)
- β. Κοινοφωλιές ³
- γ. Παχὺ Ἀκρωτήρι ⁴
- δ. Καστριά ⁵
- ε. Ψαρή Πλάκα
- στ. Μελισσοβούνι
- ζ. Παχὺ Ἀκρωτήρι Ἀγίου Νικολάου
- η. Ὀβρεόκαστρο ⁶

σεως θὰ πρέπει ἐπομένως νὰ τοποθετηθῆ ἐπὶ τοῦ παρακειμένου δυτικῶς τοῦ ὄρμου ὑψώματος Ἐξωβούνι.

1. Δὲν ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν «Χάρτην τῆς Νήσου Τήνου, εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ὄρμου Κολυμπήθρα. Ἀντιθέτως ἀπαντᾶται εἰς τὸν ὄρμον Ὑστερινῶν (Σχοινάκι) καὶ ΒΔ ὄρμου Ἀγίου Ἰωάννου (Σχοινάκια). Ἄς σημειωθῆ ὅτι πολλὰ τοπωνύμια εἰς τὴν Τήνον ἀπαντοῦν δύο ἢ καὶ περισσοτέρας φορὰς.

2. Δὲν ἀπαντᾶ εἰς τὸν «Χάρτην τῆς Νήσου Τήνου».

3. Ἀταύτιστον συμφωνῶς πρὸς τὸ κείμενον τὸ τοποθετῶ παρὰ τὸ στενὸν τῆς Ἄνδρου.

4. Δύο Ἀκρωτήρια τῆς Τήνου φέρουν τὴν ἴδιαν ὀνομασίαν. Τὸ βορειότερον λέγεται Ἀγίου Πέτρου Παχὺ Ἀκρωτήρι, ἐκ τοῦ ὀμωνύμου ναύσκου ὁ ὁποῖος εὑρίσκεται εἰς τὴν περιοχὴν. Τὸ νοτιώτερον ἐκτείνεται ΝΑ τοῦ ὄρμου Ἀγίου Νικόλαος. ΝΑ τοῦ πρώτου ὑπάρχει ὁ ὄρμος Ἀγίου Ρωμανὸς καὶ ἀκόμη νοτιώτερον ἄλλος ναύσκος ἀφιερωμένος εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρον.

5. ΒΔ τοῦ Ἀγίου Νικολάου ἐκτείνεται ἡ παραλία Κιόνια ὀνομαζομένη τοιουτοτρόπως ἐκ τῶν ἐκεῖ εὑρισκομένων ἐρειπίων τοῦ ναοῦ τοῦ Ποσειδῶνος. Βλέπε ΑΛΕΞ. ΣΤΥΛ. ΛΑΓΟΥΡΟΥ, Ἡ ἱστορία τῆς Τήνου, Ἀθῆναι 1965, σελ. 10 κ. ἑ. — Ὁ CHRIST. BUONDELMONTI, *ἔνθ' ἄνωτ.*, σελ. 48, ἀναφέρει: «πρὸς μεσημβρίαν φρούριον οὗ τὰ ἴχνη μέχρι τοῦ νῦν σώζονται». Τέλος κατὰ τὸν O. DAPPER, *Description exacte des Iles de l' Archipel*, Amsterdam 1703, σελ. 267, μόνον τρία ἢ τέσσερα οἰκήματα ὑπῆρχον ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου τὸ ὁποῖον ὠνομάζετο «Πόλις», ἢ «Πόλι», ἢ «Καστέλ Παλεὸ» (sic). Ἡ θέσις Καστριά πρὸς Δ, ἢ θέσις Ψαρή Πλάκα πρὸς ΝΑ τῶν Κιονίων (παραλία εἰς τὸ ἀκρωτήριον Σταυροῦ).

6. Εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Ἀλυκῶν (Saline), ἀνατολικῶς τοῦ Ἀγίου Νικολάου. Ὁ «Χάρτης τῆς Νήσου Τήνου», ὑπὸ τὸν τύπον Βρυόκαστρο, τὸ τοποθετεῖ νοτιώτερον, ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Σταυρὸς (βλέπε κατωτέρω).

- θ. Σταυρός ¹
 ι. Ἅγιος Σώστης ²
 ια. Πράσσα ³
 ιβ. Κυρά τῶν Ἀγγέλων ⁴
 ιγ. Φανερωμένη ⁵
 ιδ. Διασφαγή ⁶ (Λιβιάδα)
 ιε. Τσικνιάς
 ιστ. Σχοινάκι (Κολυμπήθρα)
 ιζ. Μαντροκλείστης ⁷ (Κολυμπήθρα)

* * *

Μετ' αὐστηρότητος καὶ πνεύματος ὀργανωτικοῦ προέβη ὁ Ἱερώνυμος Da Lezze εἰς τὴν σύνταξιν τῶν διατάξεων, καθορίζων τὰς θέσεις καὶ τὸν χρόνον φρουρήσεως, τὸν τρόπον ἐνεργείας τῶν φρουρῶν διὰ τὴν ἄμμεσον εἰδοποίησιν τοῦ κέντρου καὶ τῶν κατοίκων, τὸ σύστημα κινητοποιήσεως τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ κινδύνου. Διὰ τοῦ νέου καγονισμοῦ, ἡ ἀκτοφρουρὰ ἐμφανίζεται ὄχι μόνον μέτρον ἀμυντικόν, ἀλλὰ ὑπηρεσία στρατιωτικῆ, ὀργανωμένη.

Πυκνήν ἐγκατάστασιν φρουρῶν διαπιστοῦμεν κατὰ τὸ νότιον τμήμα

1. Τὸ νοτιώτερον ἀκρωτήριο τῆς Τήνου· δὲν πρέπει νὰ συγχέεται πρὸς τὸ ἀκρωτήριο Σταυροῦ, ὅπου ἡ Ψαρή Πλάκα.

2. Τοποθεσία καὶ ὀμώνυμος ναὸς παρὰ τὸν ὄρμον Καντζιλιέρι. Ὁ Α. FRANCHI, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 80, ὀνομάζει Ἅγιο Σώστη, σκόπελον εὐρισκόμενον ἐξωθεν τοῦ ὄρμου Ἅγ. Ἰωάννης, ἀσφαλῶς τὸ σύστημα σκοπέλων Βράχοι Βλαντοί (ἢ Βλαντί).

3. Βορείως τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου.

4. Ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τῆς Τήνου ἐκβάλλει χεῖμαρρος, ὃ «ποταμὸς τῶν Ἀγγέλων». Κυρά τῶν Ἀγγέλων θὰ πρέπει νὰ ὀνομάζεται ἐν ἐκ τῶν ναϊδρίων τῆς περιοχῆς. Βορειότερον ἢ παράκτιος τοποθεσία Ἅγιος Δημήτριος.

5. Βορείως τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Ὁ VINC. CORONELLI, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 230, τὴν τοποθετεῖ πολὺ βορειότερον. Πρβλ. Ε. ARMAO, In giro per il mar egeo..., σελ. 302.

6. Δυτικῶς τοῦ ὄρμου Λιβιάδα. Ἀπαντοῦν καὶ οἱ τύποι : Διασφά', Διασφα'ῆ καὶ Διασφά(γ)ι. Βλέπε ΣΙΜΟΥ ΜΕΝΑΡΔΟΥ, Τοπωνύμια τῆς νήσου Τήνου, «Πρακτικά τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν», τόμ. 3ος, Ἐν Ἀθήναις 1928, σελ. 151—159 (κυρίως σελ. 152—153).

7. Δὲν ἀπαντᾷ ἐπὶ τοῦ «Χάρτου τῆς Νήσου Τήνου».

τῆς νήσου, ἀπὸ Παχὺ Ἀκρωτήρι τοῦ Ἁγίου Πέτρου πρὸς Δυσμάς, ἕως τὴν ἀκτὴν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου πρὸς Ἀνατολάς. Ἰκανὸς ἀριθμὸς φρουρῶν ἐγκαθίσταται κατὰ τὴν θόρειον ἀκτὴν, ἐνῶ τὸ τμήμα τὸ ὁποῖον ἐκτείνεται μεταξὺ τοῦ στενοῦ τῆς Ἐγδρου (Δύσβατο) καὶ τοῦ σημείου Παχὺ Ἀκρωτήρι ἐμφανίζεται ἀφρούρητον. Πιστοποιεῖται, φαινομενικῶς, ἔντονος φρούρησις τοῦ κυρίου ὄγκου ¹ τῆς νήσου. Τὸ ζήτημα ἐξηγεῖται ἐκ τῆς ὑπάρξεως κατὰ τὸ νότιον τμήμα καὶ καθ' ὅλην τὴν ἑκτασιν τῆς βορείου ἀκτῆς ὄρμων προσφορωτάτων διὰ ἀπόδοσιν καὶ ἐπομένως πλέον ἐπικινδύνων. Ἐξ ἄλλου, αἱ ἀκτίνες δράσεως τῶν θέσεων Κοινοφωλιές (ΒΔ) καὶ Παχὺ Ἀκρωτήρι (ΝΑ) ἐνισχυόμεναι διὰ τοῦ τρίτου ἐσωτερικοῦ σημείου, Μελισσοβούνη, (θέσεις ἔπου ἔχουν ἐγκατασταθῆ νυκτοφρουραὶ), παρέχουν δυνατότητα παρακολούθησεως σχετικῶν κινήσεων κατὰ τὸ τμήμα αὐτὸ τῶν ἀκτῶν. Κατὰ τὴν ἡμέρα πάλιν, παρέχουν ἀσφάλειαν αἱ φρουραὶ τῶν θέσεων Καταφύγι καὶ Μελισσοβούνη.

Ἰκανὸν ἐπίσης διὰ τὴν ἀναμετάδοσιν τῶν σημάτων παρουσιάζεται τὸ τρίγωνον τὸ ὁποῖον ὀρίζεται εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νήσου διὰ τῶν ὑψωμάτων Τσιγκιάς - Μελισσοβούνη - Ἄνω Κάστρο, καθὼς καὶ διὰ τὴν γενικὴν κατόπτευσιν τῶν ἀκτῶν.

Εἶναι φυσικὸν τόσα καὶ τοιαύτης συστηματικῆς ὀργανώσεως μέτρα νὰ λαμβάνωνται τὴν ἐποχὴν αὐτὴν διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἀμύνης τῆς Τήνου. Ὁ ΙΖ' αἰὼν χαρακτηρίζεται διὰ τὴν συνεχῆ καὶ ἔντονον προσπάθειαν τῆς Βενετίας νὰ διασώσῃ τὰς κτήσεις τῆς εἰς τὸ Αἰγαῖον ἐκ τῆς τουρκικῆς ἀπειλῆς καὶ ἡ Τήνος ἀποτελεῖ τὴν πλέον ἐκτεθημένην βενετικὴν κτῆσιν εἰς τὰς ἐχθρικὰς προσβολὰς. Μόνη εἰς τὸ κέντρον συστήματος νήσων, ὄλων ὑποτεταγμένων εἰς τὴν Ἡμισέληνον, διατηρεῖται αὐτὴ, «ρῶδο ἀνάμεσα στ' ἀγκάθια», ² ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ Ἁγίου Μάρκου.

ΕΓΓΡΑΦΑ

[Αἱ συνομογραφαὶ ἔχουν ἀναλυθῆ καὶ τὸ κείμενον ἔχει ἀποκατασταθῆ συμφώνως πρὸς τὴν συνήθη γραφὴν τῆς ἐποχῆς. Παραλείπονται

1. Ὁ Α. FRANCHI, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 80, χαρακτηρίζει τὸ τμήμα αὐτὸ τῆς νήσου : «La parte più nobile dell' isola....».

2. GIO. BOTTERO, Relazione universale dell' isole, In Roma 1595, σελ. 151. Πρβλ. GIORGIO HOFMANN S. J., Vescovadi cattolici della Grecia, II. Tinos, «Orientalia Christiana Analecta», ἀριθ. 107, Roma 1936, σελ. 13.

τὰ περιττὰ διπλὰ σύμφωνα τὰ ὁποῖα ἀφθοροῦν εἰς τὸ πρωτότυπον, ἐνῶ διπλασιάζονται¹ ἄλλα, τὰ ὁποῖα ἀπαγορεύονται ἁπλᾶ, ὅπου ἀπαιτεῖ τοῦτο ἡ ὀρθὴ γραφή. Τὰ πρόσθετα στοιχεῖα τίθενται ἐντὸς παρενθέσεων. Ἐπίσης ἔχει ἀποκατασταθῆ ἡ στίξις.]

A. S. V., Archivio del Duca di Candia, φακ. 92, Reggimento di Tine, τετράδιον ἀριθ. 4: Proclami ed altro del Eccellentissimo Gerolamo Da Lez(z)e, Capitano General, Sindaco et Inquisitor in Tine (1621). [φ. 17^v — 21^r].

φ. 17^v Noi Gierolamo (sic) Da Lez(z)e per la Serenissima Signoria di Venetia, Capitano General di Candia, Sindaco et Inquisitor in isola.

Avendo noi prov(v)isto, conforme all' ordine di Sua Serenità, alla militia delle cernide, * con la regulatione et nova descrizione d' essa et con quelli ordeni piú necessarij per la bona disciplina et conservatione sua, ne è parso ancora necessario, per la bona sicurezza di questa città et isola, invigilare il modo con il quale ben guardandosì, in tempo di pace dalli || corsari et di guerra dalli inimici, possi con le sue forze et con le armi, che il Principe impiega in questi, rendersi in qualche parte sicura ; onde havuta quella informatione, che conviene dal signore Governatore di questa città et dal suo strenuo Capitano Fortunio Lippi, mandati da noi per l' isola, delli porti, spiagge et ridotti, che si ritrovano a queste marine, con li siti, ove sono guardate et il modo che si tiene per av(v)isar, sì di giorno come di notte, siamo venuti nell' infrascritte deliberationi et ordeni, quali volemo et ordiniamo, che da cad' uno a chi spet(t)a, siano iviolabilmente osservati.

Primo : Vedendosi evidentemente che gli av(v)isi, che si devono ricevere da queste marine, sì di giorno, come di notte, di accesso di vasselli * armati, riescono tardissimi per la distanza di luoghi et per

1. Ἡ βενετικὴ διάλεκτος ἀποφεύγει τὴν χρῆσιν διπλῶν συμφώνων. Τὸ κείμενον ὁμῶς τῶν διατάξεων, ἂν καὶ περιέχει τύπους διαλεκτικούς, ἀνήκει οὐσιαστικῶς εἰς τὴν κοινὴν ἰταλικὴν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Τὸν Ἑλληνα μελετητὴν παραπέμπω, σχετικῶς πρὸς τὴν βενετικὴν διάλεκτον, εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ ΝΙΚ. Γ. ΚΟΝΤΟΣΟΠΟΥΛΟΥ, Διάγραμμα τῆς φωνητικῆς τῆς βενετικῆς διαλέκτου, «Θησαυρίσματα», τόμ. Β', Βενετία 1963 (1964), σελ. 143—153.

2. Εἰς τὸ αὐτὸ τετράδιον, φ. 9^r — 13^r.

3. Διάβασε : vascelli.

la tardanza delli messi, ¹ il che potria ² causare evidentissimo danno, poiché resta lo sbarco libero, con quelli effetti di male conseguenze che ne potriano ² av(v)enire ; però, perché in uno, subito, sia così av(v)isata la città, come tutta l' isola, doveran(n)o i guardiani di giorno fare i fumi et quelli di notte i fuochi, conforme all' uso di φ. 18^v tutti i luoghi || marit(t)imi.

Secondo : Et per dar quella regola che si conviene per fuggir la confusione, doveranno li merovigli, sive guardiani di giorno, star oculati ³ et discovrendo vasselli armati, che navighino verso questa isola, faranno tanti fumi nelli posti, ove si ritrovano, quanti vasselli scorvergieran(n)o et essendo grossa banda di vasselli, che habbia guisa d' Armata, uno gran fumo renovato ⁴ piú volte. Et parimente li nictovigli doveranno ogni sera, passata l' Avemaria, ogn' uno nel suo posto, fare uno foco, ⁵ che dinotarà la sicuranza et discovrendo vasselli armati, tanti foghi di piú, quanti vasselli scovriranno et essendo Armata, o grossa banda di vasselli, uno gran fuoco, reiterato piú volte, alli quali fumi et fuochi cor(r)isponderan(n)o le guardie delli monti et a queste il Castello d' Alto, come qui sotto sarà dichiarito.

Terzo : Doveran(n)o però i Roc(c)ari et guardiani del Castello di Alto di questa città stare oculati, si di giorno, come di notte, osser- φ. 19^r vando i segni delle guardie et cor(r)ispon(d)endo loro con altri tanti fumi et fuochi daranno subito conto all' Illustrissimo signor Rettore d' ogni accidente.

Quarto : Et perché si ritrovano velate ⁶ et fin terra molte ville ⁷ le quali non possono discovergere ⁸ questi segni alle marine et consequentemente restano prive dell' av(v)iso, che causa che non van(n)o con l' armi in mano alli posti, ove doveranno ritrovarsi, ordiniamo però, che de cetero nelli monti della Zechinea, Melissovnugi et Ca-

1. Messo / missus : ἀγγελιαφόρος.

2. Potria, potriano' ἐνεστώσως ὑποθετικῆς τῆς βενετικῆς διαλέκτου, ἀντιστοίχως γ' ἐνικόν καί γ' πληθυντικόν πρόσωπον' ἰσοδυναμοῦν πρὸς τὰ ἰταλικά : potrebbe, potrebbero.

3. Oculato / oculus' star oculato : παρατηρῶ μετὰ προσοχῆς, ἀνιχνεύω.

4. Ἐντι rinnovato' rinnovare : ἀνανεώνω.

5. Fogo, foco, fuoco : πυρὰ (ἤ). Εἰς τὸ κείμενον καὶ οἱ τρεῖς τύποι.

6. Velato' velare : κρύβω.

7. Vila, villa : ἑπαυλις, ἀλλὰ καὶ κώμη, χωρίον (ἐννοία τοῦ κειμένου) ἢ οὖ καὶ villaggio : χωρίον.

8. Discovrerer, discovergere : τύπος βενετικὸς ἀντι discoprire : διακρίνω, ἀνακαλύπτω. Εἰς τὸ κείμενον ἀπαντᾷ καὶ μεικτὸς τύπος discovrir.

stello d' Alto, siano, per cad' uno di essi, posto uno masculo caricato et consegnato, di muta in muta, ¹ alle guardie che ivi si doveran(n)o fare, sí di giorno, come di notte, ordinandosi che in occasione che vedessero segni di alteratione di fumi o fuochi alle marine li debbiamo sbarare, ² che questo sarà il vero segno, a tutte le ville et alla città, di prender l' armi et calare quei posti che dal strenuo Capitano Italiano et Capi di cento gli saran ³ ordinati.

Quinto : Doverà però il oltrascritto Capitano delle cernide dar ordine inscrit(t)is ⁴ alli Capi di cento et Capi di squadra, ove doveran(n)o ridursi in occasione d' arme, con le loro insegne, havuta φ. 19^v consideratione || prima di haver riconosciuto quei posti più pericolosi che cad' uno tiene nel suo sistiero, dovendo il medesimo Capitano con li Capi di cento, con il grosso delle genti, marchiare ⁵ con l' av(v)antaggio de' siti ove haverà inteso l' arme et l' eccesso ⁷ di vasselli armati.

Sesto : Et perché il tutto riusciria ⁸ vano senza le munitioni di combat(t)ere, delle quali, o per povertà, o per poca dilet(t)atione, la maggior parte delli contadini ne sono privi, ordiniamo però, che ogn' anno, il primo di Maggio, siano consegnate a cad' uno Capo di cento a ragione, di polvere onze due, balle ⁹ sei et corda passa ¹⁰ uno per cad' uno soldato che haverà arcobuso (sic) o moschet(t)o, da queste munitioni publiche, ¹¹ ap(p)ostandone debitori essi Capi di cento, quali munitioni, in occasione d' arme alle marine, le dovranno dispensare alli suoi soldati a ciascuno la sua parte, come di

1. Mua, muta, muda <mutare. "Εννοια κειμένου : ἀλλαγή φρουράς, βάρδια.

2. 'Αντι sparare : πυροβολώ. Πρβλ. «τὸ σμπάρο».

3. 'Αντι saranno : μέλλων (γ' πληθ.) τοῦ ρήματος essere.

4. Λατινισμός : in scriptis.

5. Sistiero, sestier (<sesto : ἕκτος) κυρίως ἐσήμενε και ἐξακολουθεῖ νὰ σημαίνει διαμέρισμα τῆς πόλεως τῆς Βενετίας, διαιρουμένης εἰς ἔξη συνοικίας (Castello, San Marco, Can(n)aregio, San Polo, Santa Crose, Dorsoduro· τὰ αὐτὰ ὀνόματα ἔφερον και αἱ ἔξη συνοικίαι τοῦ ὑπὸ βενετικὴν κατοχὴν Χάνδακος). 'Η λέξις ἔφθασε νὰ σημαίνει γενικῶς «διαμέρισμα». Πρβλ. τὸ παρισινὸν quartier.

6. Πρόφερε marciare : ἐλαύνω, ἄγω.

7. Eccesso <excessus : ἔξοδος, ὑπέρβασις.

8. 'Αντι riuscirebbe : πρβλ. ἄνωτέρω, σελ. 681, σημ. 1.

9. Bala, balla, ἀντι palla (ρίζα λουβαρδική) : σφαῖρα, βλήμα.

10. 'Αντι passo ἢ passì.

11. 'Ο σημερινὸς τύπος : pubblico, -a.

sopra et non occor(r)endo la distributione di esse, siano in obbligo di restituirle nelle ditte munitioni alli fin d' Ottobre per ciascun' anno, non possendo essergli levati i loro salarij, se prima non portaran(n)o fede d' haver restituite esse munitioni o del dispenso in occasione φ. 20^r come di sopra, dalli Protogieri et || Capi delle ville.

Settimo : Doveranno le soprascritte guardie esser poste ogn' anno, il giorno di S. Zorzi, dal Capitano delle cernide et Capi di cento in compagnia ogn' uno nel suo sistiero, facendo la distributione degli uomini, ove più et manco, conforme alli siti et ap(p)licando a cad' uno posto quelle ville che saran più vicine per maggiore comodità dell' habitenti, nè si doveran(n)o levare senza ordine dell' Illustrissimi signori Rettori, quali haveran(n)o consideratione alli tempi et occasioni che occor(r)eran(n)o, prohibendo espressamente al Capitano delle cernide, suo Sargente, alli Capi di cento, Capi di squadra, Protogieri et altri, che in nissun¹ modo, sotto nissun colore et tanto manco² per premio, che non possino essentare³ nissuno dalle guardie predette, si di giorno, come di notte, sotto pena della privatione dei loro carichi⁴ inremissibilmente.

Ottavo : Saran(n)o esse guardie rondate dal Capitano delle cernide, suo Sargente et dalli Capi di cento et Capi di squadra loro, si di giorno, come di notte, tenendo registro delli nomi delli guardiani et delli tempi che toc(c)arà loro la guardia et quelli che trovaran(n)o mancare ter(r)an(n)o in nota consegnandola all' Illustrissimo signor Rettore, acciò commetta l' essecutione della pena.

φ. 20^v Nono : Li fal(l)iti⁵ et disub(b)idienti di esse guardie et quelli || che non operaran(n)o i fumi et fochi, conforme a quanto di sopra si è dichiarato, saran(n)o pegniorati la prima volta in iperperi sie, ⁶ la seconda in iperperi nuove⁷ et la terza gli siano dati tre trat(t)i di corda ; la qual pena⁸ ne doverà esser il terzo di chi commeterà l'

1. Ἐντι nessun(o) : κανεις.

2. Ἐντι tanto meno : πολύ ὀλιγώτερον.

3. Ἐντι esentare : ἐξαιρῶ.

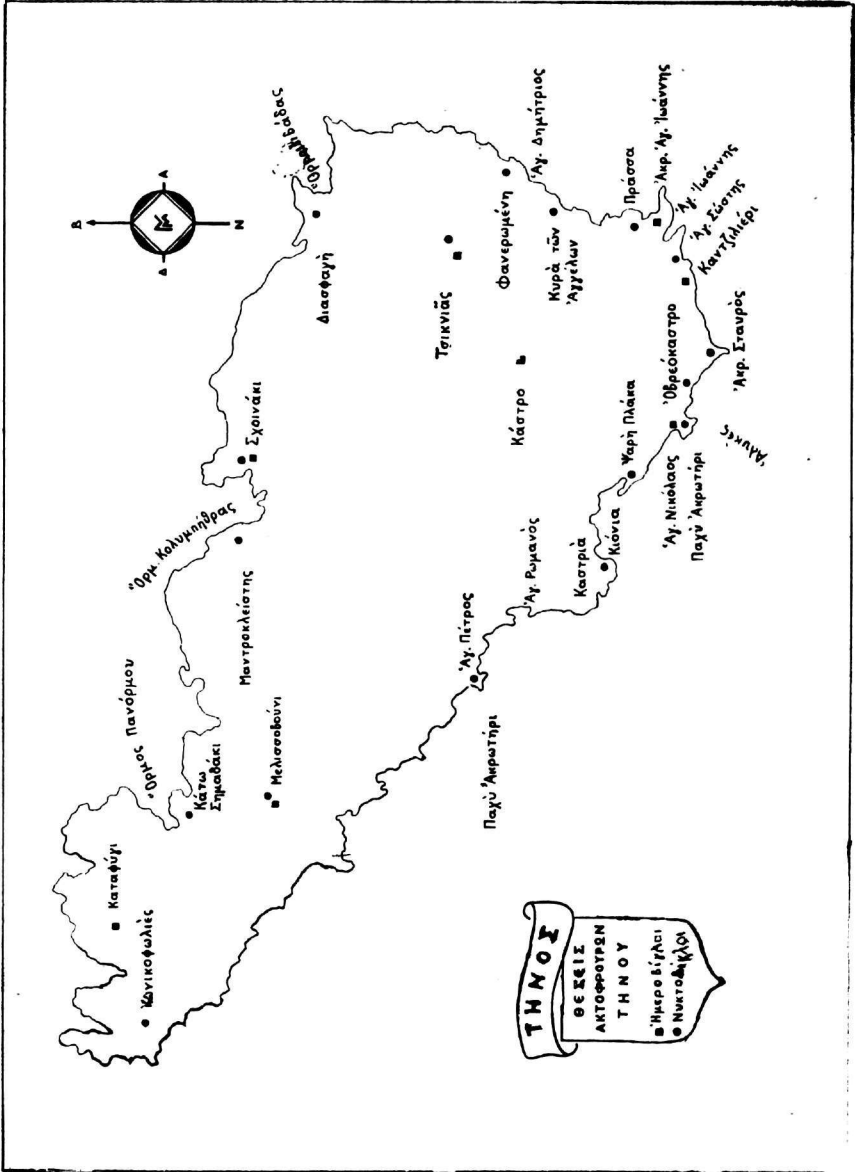
4. Ἐντι τοῦ συνηθεστέρου θηλυκοῦ τύπου carica : ἀξίωμα, βαθμός, ὑπερηβολή.

5. Fallito <fallire <fallere : ἐξαπατῶ, ὑπολείπομαι, σφάλλω.

6. Βενετικὸς τύπος ἄντι sei : ἐξη.

7. Ἐντι nove : ἐννέα. Ἀντιπαράβαλε τὸν ἰταλικὸν τύπον nuovo (=νέος, καινούργιος), ὃ ὁποῖος ἐμφανίζεται διαλεκτικῶς novo (πλῆθ. θηλυκοῦ nove).

8. Ἀναφέρεται εἰς τὴν χρηματικὴν ποινὴν· πρβλ. ὄνωτέρω σ. 672, σημ. 1.

essecutione, il terzo del Capitano o Capo di cento che lo darà per fal(l)ito et il terzo dell' ufficiale che farà l' essecutione.

Decimo : Et acciò che nissuno, a chi spet(t)a porre et far esse guardie, possi pretendere ignoranza delli posti ove si doveran(n)o fare con li fuochi et fumi, a dechiaratione et intel(l)igenza di cad' uno, voliamo ¹ et ordiniamo che siano li sottoscritti, cioè :

M e r o v i g l i

- I Nella parte dell' Oxomerea, sto Catafigli. ²
- II Nel monte di Melissovuigni.
- III A San Nicolò.
- IV Nel monte del Cancilliero.
- V A San Zuanne.
- VI Nel monte della Cicnea.
- VII Alla Colibithra, ³ sto Schinachi.

N i c t o v i g l i

Oxomerea. ⁴

- φ. 21^r I Cato Simadachi, a porto Panormo. ⁵
- II Conicofoglies, verso lo stretto d' Andro.
- III Sto Paghí Acrotiri, ove è la spiazza ⁶ de San Romanò e San Pietro.
- IV Sta Castrià et }
V Sti Psarí Placa } alla spiazza delle Chiognia.
- VI Nel monte di Melissovuigni fra terra con in mascolo.
- VII Sto Paghí Acrotiri a San Nicolò, nella punta. ⁷
- VIII Il monte di Vrècastro, nella spiazza delle Saline.
- IX Sto Stavrò.
- X Ston Agio Sosti } ὅve è il porto di San Zuanne et la
XI Sta Prassa } spiazza de Ligia.

1. Διάβαζε : vogliamo.

2. Εἰς τὸ πρωτότυπον : Nella parte dell' Oxomerea primo sto Catafigli, κλπ.

Ἐξ ἀπόψεως φωνητικῆς τῆς θηνιακῆς διαλέκτου, ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἡ μεταγραφή διὰ λατινικῶν στοιχείων τῶν τοπωνυμίων τῆς νήσου.

3. Εἰς τὸ πρωτότυπον : Coribitra.

4. Ἀναφέρεται μόνον εἰς τὰ τρία πρῶτα.

5. Εἰς τὸ χειρόγραφον : Panormo.

6. Ἐντὶ spiaggia.

7. Ἐντὶ punta : ἄκρα.

- XII Stin Cherà ton Angélo } ove è la spiazza de Lighniaftià.
 XIII Sti Faneromegni } San Demetrio et altri ridot(t)i.
 XIV Sti Diasfagi, nella punta di Livada.
 XV Nel monte nella Cichinea. ¹
 XVI Sto Schinachi }
 XVII Sto Mandroclisti } alla Colibithra.

A d i 2 0 M a g g i o 1 6 2 1

Li soprascritti ordeni furono publicati per Berto da Padova official della corte ² dell' Illustrissimo signor Rettor, a son ³ di tamburi nel loco solito, ⁴ leg(g)endo io Marco Marà, cogitore, ⁵ essendo molti astanti et audienti.

Ε Π Ι Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ι Σ

Τηνιακή βιβλιογραφία ἀνευρίσκεται εις τὰ ἀκόλουθα ἔργα :

- ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΜΗΛΙΑΡΑΚΗ, Νεοελληνική Γεωγραφική Φιλολογία, κατάλογος τῶν ἀπὸ τοῦ 1800—1889 γεωγραφηθέντων ὑπὸ Ἑλλήνων, Ἐν Ἀθήναις 1889, σελ. 67 (Κυκλάδες γενικῶς, σελ. 66).
- H. HAUTTECOEUR, L' Ile de Tinos, «Bulletin de la Société Royale Belge de Géographie», Bruxelles 1903, σελ. 197—230 καὶ 290—311, εἰς τὰς σελ. 197—199.
- Δ. Π. ΠΑΣΧΑΛΗΣ, Τήνος, «Μεγάλη Ἑλληνική Ἐγκυκλοπαίδεια», τομ. ΚΓ', σελ. 18—23, εἰς τὴν σελ. 23.

1. Μεταφέρω τὴν γραφὴν τοῦ πρωτοτύπου· πρβλ. τὸν τύπον Zechinea (ἄρθρον 4ον) καὶ Cichea (ἄρθρον 10ον, VI).

2. Ὄνομασία νομικοῦ συνεδρίου τῶν βενετικῶν ἐπαρχιῶν (διὰ ποινικὰς ὑποθέσεις), τὸ ὁποῖον ἀπηρτίζετο ἐκ τῶν Δημοσίων Ἐκπροσώπων, τοπικῶν διοικητῶν (Ῥέκτορες κλπ.) καὶ τῶν συνεργατῶν των. Βλέπε GIUSEPPE BOERIO, ἐνθ' ἀνωτ., λέξιν corte.

3. Ἀντί suon(o) : ἤχος, κρούσις.

4. Ἡ κοινοποίησις τῶν νέων νόμων, διατάξεων κλπ., ἐγένετο συνήθως εἰς τὴν δημοσίαν στοὰν (loggia) τῆς πόλεως. Οἱ τυμπανισταί, διὰ κρούσεως τῶν τυμπάνων, ἀνήγγελλον τὴν κοινοποίησιν καὶ ἐπέβαλλον ἡσυχίαν εἰς τοὺς παρισταμένους.

5. Cogitor(e), coadiutore, coadiutatore : ὑφιστάμενος, συνεργάτης, βοηθός. Ἐχει προσέτι σημασίαν βοηθοῦ γραμματέως. Εἰς τὸ κείμενον ἀναφέρεται εἰς τὴν λέξιν official, ἡ ὁποία σημαίνει τὸν ὑπεύθυνον γραφεῖου.

GIORGIO HOFMANN, S. J., *Vescovadi cattolici della Grecia, II. Tinos, «Orientalia Christiana Analecta», ἀριθ. 107, Roma 1936, σελ. 6—7.*

ERMANNO ARMAO, *La «Relatione dell' isola et città di Tine di Pompeo Ferrari, gentil' huomo piacentino», Roma 1938, σελ. 127 κ. έ.*

ΛΕΩΝ. Ι. ΦΙΛΙΠΠΙΔΟΥ. Συμβολή εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τῆς νήσου Τήνου, «Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Κυκλαδικῶν Μελετῶν», τομ. Γ', Ἐν Ἀθήναις 1963, σελ. 9—166, εἰς τὰς σελ. 150—166 (passim).

Διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ χάρτου τῆς Τήνου, ἐχρησιμοποιήθησαν οἱ ναυτικοὶ χάρται τοῦ Βρεττανικοῦ Ναυαρχείου, ἀριθ. 1815 (Τῆνος, Μύκονος, Ρήνεια, Δῆλος) καὶ 2682 (Κεντρικὸν Αἰγαῖον), ὁ «Χάρτης τῆς Νήσου Τήνου» τῶν ἀρχιτεκτόνων Ι. ΜΟΣΧΟΝΑ, Γ. καὶ Μ. ΕΥΓΕΝΙΟΥ, Ν. ΚΛΑΨΗ καὶ Π. ΜΑΡΚΟΥ·Ι·ΖΟΥ (α' ἐκδ. 1892, β' ἐκδ. 1926), ὁ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ τελευταίου συνταχθεὶς χάρτης «Isola di Tine» καὶ δημοσιευθεὶς ὑπὸ Ε. ΑΡΜΑΟ, *La «Relatione . . .»,* παρὰ τὴν σελ. 34, καὶ ὁ «Portolano del Mediterraneo», τομ. 4, *Mediterraneo Orientale, Istituto Idrografico della Marina, Genova 1959* (Τῆνος, σελ. 322—325).

Βενετία 1966

ΝΙΚ. Γ. ΜΟΣΧΟΝΑΣ

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελ.
Πρόλογος	7— 8
ΟΡΛΑΝΔΟΥ Κ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ, Ἡ πρόσφατος ἀνασπήλωσις τῆς Κοπαπολιανῆς τῆς Πάρου	9— 52
ΚΟΝΤΟΛΕΟΝΤΟΣ Μ. Ν., Ἀρχιλοχος καὶ Πάρος	53—103
ΚΟΡΡΕ Ν. ΓΕΩΡΓΙΟΥ, Λαογραφικὰ τῆς Πάρου	104—124
ΒΙΤΑΛΗ ΦΙΛΑΡΕΤΟΥ, Προφήτης Ἡλίας, Ὑψηλός, καὶ Ἰωάννης Θεολόγος, Μονγκοῦ	125—138
ΔΑΜΠΑΣΗ Ν. Ι., Ὁ Κυρηναῖος μάντις - ἱατρὸς Ἀρισταῖος καὶ ὁ λοιμὸς τῶν Κυκλάδων	139—150
ΚΑΡΑΠΙΠΕΡΗ Ν. ΛΕΩΝ., Θερμοκρασίαι πηγαίων ὑδάτων τῆς νή- σου Ἄνδρου	151—162
ΒΑΟΥ ΑΝΤ. ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ, Κρήτες ἀγωνισταί, ἰδρυταὶ τοῦ Ἀδά- μαντος Μήλου	163—272
ΠΟΥΡΝΑΡΟΠΟΥΛΟΥ Κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ, Ἐρασίαι πρῶτος ὁ Κεῖος, ὁ δεύτερος Ἴπποκράτης	273—361
ΠΑΣΧΑΛΗ Π. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, Κάσπρια, πύργοι καὶ βίγλαι ἐν Ἄνδρῳ	362—428
ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΔΗ ΝΙΚΟΥ, Μία ἐπιστολὴ τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου πρὸς τὸν ἱερομόναχον Νήφωνα, Ἡγού- μενον τῆς Μονῆς Εὐαγγελιστρίας Σκιαθοῦ	429—442
ΑΒΟΥΡΗ Ν. ΣΠΥΡΟΥ, Ἡ Σύρος εἰς τὴν Νεοελληνικὴν Λογοτεχνίαν	443—488
ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΥ ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΟΥΣ (ἐπιμέλεια: ΑΝΤ. ΚΑΝΑ- ΚΑΡΗ), Ἀρίων καὶ Περίανδρος	489—503
ΜΠΙΣΤΗ ΕΥΚΛ. ΛΕΩΝΙΔΑ, Ἀνάλεκτα ἀπὸ τὴν νεωτέραν πολιτι- κὴν ἱστορίαν τῶν Κυκλάδων 1843 - 1966	504—616
ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ Β. ΔΗΜΗΤΡ., Ἡ Μελισσοκομία ἐν Νάξῳ καὶ ἐν Ἀνάφῃ	617—634
ΣΦΥΡΟΕΡΑ ΒΛ. ΒΑΣ., Κυκλαδικὰ ἔγγραφα ἐξ ἰδιωτικῶν συλλογῶν	635—667
ΜΟΣΧΟΝΑ Γ. ΝΙΚ., Ἡ ὀργάνωσις τῶν ἀκτοφρουρῶν τῆς Τήνου ὑπὸ τοῦ Βενετοῦ Συνδίκου Ἰερωνύμου DA DEZZE (1621)	
ΔΗΜΗΤΡΟΚΑΛΛΗ Γ., Κελτικὴ ἐπιγραφή ἀναφέρουσα τὸν οἶνον Νάξου	688—691
CASKEY L. JOHN, Ἀνασκαφαὶ ἐν Κέφ 1966	692—714
ΖΑΚΥΘΗΝΟΥ Α. ΔΙΟΝ., Παλαιολογικαὶ ἔρευναι εἰς τὰς Κυκλά- δας νήσους	715—736
ΖΑΚΥΘΗΝΟΥ Α. ΔΙΟΝ., Νικόλαος Β. Βλάχος	737—744
Κατάλογος Βιβλιοθήκης Θεοφ. Καίρη (Γυμνασίου Ἄνδρου)	745—800

	Σελ.
Βιβλιοκρισίαι	801—810
Νεκρολογίαί	811—815
Πίναξ ὀνομάτων καὶ πραγμάτων	816—847
Πίναξ ξένων ὀνομάτων	848—850
Πεπραγμένα	853—859
Ἰδρυτικά μέλη	861
Ἐπίτιμοι Ἐταίροι	862
Τὸ πρῶτον Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς Ἐταιρείας κ.λ.π.	863
Κατάλογος Ἐταίρων	864—870